
Murvai Béla

SZÖVEVÉNYEK

REGÉNYRÉSZLET

1. Átkelés

Korán kelt, ellátta az állatokat, megmosakodott, reggelizett, majd fogta a kapát, és hátrament a csűrkapun. Végigballagott a kerten, átlépte a kerítést pótló gyeput, és a vasúti töltésen is átkelt. Azon túl már a folyó volt. Lereszkedett a partjára, erről az oldalról a talaj enyhén lejtett a sűrű fűzfabokrok közt a szüntelenül fodrozódó víztükörhöz. Kavicsos, fővényes partja eső után kissé megsüppedt a lépések súlyától, de most száraz és derűs nyári reggel volt, a part keményen, szilárdan fogadta lépéseit. Lehúzta kényelmesre széttaposott félcipőjét, fűzőjétől megragadva hozzáfogta a kapanyélhez, és elindult lassan be a vízbe. Jól ismerte a folyót, tudta, hol gyengébb a sodrás, hol kell kimenni a túlsó partra, amelyik meredeken szakadt be a mederbe. Kiment egy omladékosabb részén az agyagos martnak, látszott, hogy ott a gyakori járástól bomorzsolódott a föld, annyira lekerekedett a meredek fala, hogy óvatosan, mégis könnyűszerrel ki lehetett mászni. Fent egy keskeny füves terület szalagként kígyózott a mart szélén, itt-ott kissé behorpadva, mintha fűvel benőtt tavalyi szekérút volna, azon túl pedig a több kilométerre levő déli dombvonulatig szántóföldek terültek el. A törökbúza már jó magasra megnőtt, ideje volt ismét kapálni. Hamar megtalálta a földjüket, a tavasszal bevert cövek, rajta virító vörös rongyfoszlánnyal meszsziról jelezte, hova kell beállnia. Elindult a bal szélső soron, és nyugodt tempóban kezdte el a munkát. Az ég felhőtlen, kristálytisza volt, a levegő még kellemesen enyhe, ha már nem is hűvös. Balról a napfény hosszú árnyékokat vetett, lábainál a kukoricaszárak tömött árnyékvadonja terült el, alig volt fénycsík a göröngyökön, amelyek fölött lassan, de határozottan haladt tovább, befelé a soron. Jól bírta, órákig is elkapálgatott anélkül, hogy belefáradt volna. Testvérei közül talán a legjobban bírta. Heten voltak testvérek, ő volt a legkisebb. Az enyhén görnyedt testtartás, a kapálás közbeni sűrű hajlongások, ahogy egy-egy makacsabb gazért lehajolt, hogy kitépje, nem zsbibasztották el a derekát, nem szívták ki az erejét. Alig volt tizenöt-tizen-

hat éves. Ahogy jobbra, nyugat felé vetett egy pillantást, eszébe jutott, hogy pár éve arrafelé hetekig vagy tán egy-két hónapig lángolt az ég. Azt mondogatták az öregebbek, hogy jön a világvége, az Ítélet napja bűnös vilá-
gunkra. Félelmetes látvány volt, ahogy egész éjszaka a nyugati égbolt múl-
ni nem akaró naplementeként lángolt a sárga, vörös és lila egymásba játszó
árnyalataiban. Mint egy hatalmas katlanból csaptak fel égig a pokol láng-
jai. Aztán lassan elmúlt a lángolás, egy éjszaka megszűnt, még mielőtt ki-
tört volna a háború.

Ingét kigombolta, hogy járja a testét a szél. Nem izzadt a munkától, de
így szerette. Szalmakalapját lerakta, anélkül könnyebben mozgott, elég ár-
nyékot nyújtottak a kukoricaszárak. Negyedórája kapálhatott, amikor moz-
gást hallott a háta mögött. Lépéseket. Nem sokat törődött vele, folytatta
a dolgát.

– Te, ott! – kilátott rá valaki.

Megfordult. Egy kopott egyenruhájú, borostás, kerek arcú, fiatal kato-
na állt a sor végén.

– Ide kijönni! – kiáltotta ellentmondást nem tűrő hangon.

Csodálkozva nézett rá, az meg integetett a puskájával, hogy menjen oda.
Nézte egy darabig, a katona egyre mérgesebben integetett, de nem mozdult
feléje. Akkor jutott eszébe, mit mondogattak a faluban már régóta, hogy
megváltozott az országhatár. Elindult a katona felé. Ahogy kiért a sorból,
látta, hogy még ketten állnak távolabb, addig nem látszottak a kukoricástól.
Azok is kopott, szürkészöld egyenruhában. Nyakukon kigombolták, me-
leg volt.

– Mit keresel itt? – kérdezte az előbbi katona.

Magyarázni kezdte, hogy ez a kukoricaföldjük, kijött megkapálni. A
katona hitetlenkedő arckifejezéssel nézte.

– És hol lakol? – kérdezte.

A falu felé mutatott. A katona elmosolyodott.

– Ez Románia – mondta. – És ahol te volnál imént, az volt Magyaror-
szág. Te átkeltél a határt. Dokumentum van?

– Az mi?

– Útlevel van? Paszport?

Mondta, hogy nincs. Csak most kezdte érteni. Arra már nem emlékezett
később, hogy mi történt közvetlenül ezután. Mintha álomban történt vol-
na minden. Azt sem tudta volna megmondani, hogyan jutottak a főútra,
végig a mezei úton vitték-e a brassói főútra, vagy átkeltek a folyón és ke-
resztül a falun, és onnan úgy mentek-e tovább. Egy katona ottmaradt, egy

beült a nyitott terepjáró volánjához, őt hátul ültették be, a harmadik melléült a másik hátsó ülésre. Kezét hátrakötötték a biztonság kedvéért. Mégis, mintha a faluba is bementek volna előbb, hogy a faluházán igazolják a kilétét. Ez csak rémlett, nem volt benne biztos. Akkor lett megint figyelmes, amikor egy irodában faggatni kezdték, félig magyarul, félig románul, hogy miért szökött át Magyarországra. És hogy tudja-e, mit jelent a tiltott határátlépés. Azon tűnődött, hogy a kapája ottmaradt a sorok között, a szalmakalapja is, este pedig hiába fogják hazavárni. Elmagyarázta, ahogy tudta, hogy ő csak kapálni ment a földjükre, mert az nem maradhat úgy, gazosan, nem tehet arról, hogy hova húzták újra a határt. Semmi törvénytelen dologra nem gondolt.

Felkísérték az emeletre, és betuszkolták egy szobába, majd rázárták az ajtót. Bent mások is voltak, lehettek öten-hatan, de akár többen is. Fiatalok, középkorúak, két öregember is. Leült egy vaságy szélére, és maga elé bámult. Valaki vízzel kínálta. Elvette a csuprot, és kiitta. Aztán az ablakhoz lépett. Ahogy kinézett, megpillantotta lent a fákkal benőtt és itt-ott régi épületekkel megrakott várhegyet, aztán meglátta az időtől megfeketedett fedeles lépcsőt és az evangélikus templomot. A segesvári várban volt, a százszok iskolájában. Elmúlt a szorongása. Bántani nem bántották, szigorúan, hivatalosan, sőt mogorván beszéltek vele, de nem ütötték meg, nem verték. Az is lehet, hogy tényleg ő hibázott. De ki gondolt erre? A határ tavaly vagy tavalyelőtt megváltozott, de a faluból továbbra is átjártak a vízen túlra, mint mindig, emberemlékezet óta, megművelni a földjeiket. Innen hazatalál bekötött szemmel is.

Még aznap éjjel azzal a férfival, aki vízzel kínálta, lepedőkből és pokrócokból hevenyészett kötélén kimásztak a második emeleti ablakon. A másik ember az állomásra ment. Vele tartott. Pénz nem lehetett nála, nem tudom, mivel vett jegyet, vagy vett-e egyáltalán, de felült egy vonatra, és Bukarestben szállt le. Amikor beállított nővéréhez, Berta nénémhez, az elsápadt ijedtében:

– Te megbolondultál? Háború idején vonatozol? – és nekiesett ököllel, sírva püfölte, majd ölelgette, csókolgatta az öccsét.

Aztán valahogy hazakerült, a nővére hazazavarta, mert biztosan talált valami veszélytelenebb hazautazási módot a számára. Évek óta Bukarestben lakott, az ura is magyar volt. Nem volt gyermekük. Talán ezért is szerette úgy a legkisebb öccsét, mintha az anyja lett volna. Ő pedig azontúl otthon maradt, gazdálkodott tovább. A háborúnak is vége lett, a határt megint visszahelyezték trianoni medrébe, aztán jött egy más világ. Szárazság, szegény-

ség, adók és elvtársak. Az ötvenes évek elején megházasodott. Arra már majdnem harmincéves lett. Nem lépett be a kollektívbe, szekere, lovai voltak, fuvarosként dolgozott. Az elfogadottnak, a törvényesnek éppen csak a peremén. Amíg el nem költözött családotul Moldvába.

2. Géza papó

...szóval volt egy gazdag király. Olyan gazdag volt, mint hetedhét országon túl senki emberfia, még a burkus király meg a török császár sem volt nála gazdagabb... A hiba aranylajtórján ment fel, ha dohányt akart lehozni vagy szalonnát, a tornác deszkái is aranyozva voltak, és a pajtában a tehének jászolya is aranyból volt, de még a járom is, amibe azokat fogta, ha kiment véllök szántani. Az jó lehetett – gondoltam, s közben a tejfölös lepényt eszegettem, és lógattam a lábamat a nekem magas, festetlen fenyőfa székről. ...olyan irigy volt ez a király és olyan fősvény, mint a... Itt megint elkalandoztam, mert egy légy kezdett el mozgolódni a konyhaasztalon levő, még lisztes és tészta nagy gyúródeszkán, miközben Zsuzsika néném mondott, mondott, de a keze járt, most éppen a vajlingot mosta el és törülgette szárazra, azután valami tejfölös üveget vitt ki a kamrába, a hangját mégis jól hallottam, ...vagy még annál is fősvényebb. Soha senkivel semmi jót nem tett, erőst gonosz ember volt, és mindig mások bajával törődött, nehogy valaki többre vigye, mint ő, egész nap leskelődött, ki mit visz haza a szekerin, kinek mije van a csűrbe vagy a pincéjibe. Erőst kíváncsi is volt, értődött-e? Bólintottam, hogy igen. ...no, mi történik egy este, úgy szürkületbe, amikor jó ki a pajtából a telifejt sétárral a keziben, hát lát az udvaron ugrándozni egy nagy, csúf varasbékát. Ezt pedig el fogom tipodni, gondolja magában, mert ilyen csúfságnak kár élni, s ahogy még egy lépést akart tenni, hogy eltapossa, hát megbotlik az udvaron egy kőben, a sétárból a téj kiloccsan az udvarra, s a király átbukfencezik a békán, belé igyennössen a téjbe. Az nagyon mulatságos lehetett, elnevettem magam, ahogy elképzeltem. ...de még föl sem kelt rendesen az udvarról, tejes volt a szép cifra ruhája tetőtől talpig, amikor a csúf varasbéka csak megnyúlik, fölemelkedik, s egy csodálatosan szép tündér lesz belőle.

A légy most végigsétált a vágódeszka túloldalára, kis lábacskaikat mintha összedörzsölte volna, annyira tetszetett neki is a mese, de azután fölszállt onnan, kicsit körözött az asztal fölött, majd megállapodott egy falon lógó száraz levendulacsokron vagy mi lehetett, onnan pedig rászállt a szegre

akasztott szalmakalapra... és azt mondja neki a csodaszép tündér, hallod-é, te király, nagy jót cselekedtéél énvelem, mert egy gonosz boszorkány úgy elvárásolt, hogy ez a csúf varasbéka lett belőlem, s azt mondta, addig maradjak így, amíg egy gonosz ember énvelem jót nem cselekszik.

A légy eltűnt a kalap túloldalán, azonban a külső ablakpárkányra két veréb szállott, tipegtek, topogtak, befelé is tekintettek, de nem hiszem, hogy beláttak az ablaküvegen, mert azt tapasztaltam, hogy kintről nem mindig lehet belátni a sötétebb szobákba. ...a királynak fölragyogott a szeme, amikor ezt hallotta, és azt mondta, hogy akkor minden változzék arannyá, amihez hezzaér. Jól van, mondta a tündér, ha ezt akarod, legyen kedved szerint, de hogy lássad, én nem vagyok gonosz tündér, ha meggondolod magad, fogd ezt az aranysípot, és ha holnap megfújod, akkor megint itt leszek, hogy még egy kívánságodat teljesítsem. Azzal a tündér úgy eltűnt, mint a kámfor. A király nagyon megörvendett a szerencséjének...

Erre a verebek felrebbentek, majd leszálltak a csűrkapu elé a zöld udvarra, mert ritka volt Géza papóéknál a szekérjárás, így tavasszal az udvar mindig szépen kiszöldült. ...örömben megsimogatta az egyik bornyút a tehének mellől, s hát a bornyú is azosmódúlag arannyá változott. Előbb megörvendett ennek is, de aztán megijedt, mert észrevette, hogy az már nem szuszog, hanem szobor lett belőle. Aranybornyú. Kiment a pajtából.

A verebek mellé leszállt egy galamb is, peckesen forgolódott, majd arébb ment pár lépést, a kert felé, és fejét furcsán visszafordította, bedugta a szárnya alá. ...bánatában egy tejfölös lapótyát vett a kezébe – ekkor a kezében megremegett a finom tejfölös lepény, amit addig majszolgattam lábam lóbálva –, hogy legalább egyen valamit, ne feküdjön le éhomra, de az a lapótya is arannyá változott, ahogy a kezibe vette. Nem volt mit csinálni, elkámpicsorodva elindult lefeküdni. Nem terítette magára a paplanyt, mert attól félt, hogy a galamb elrepül a csűrkapu elől, de ott gunnyasztott még, egy akkora aranypaplany alól, még a szolgálai sem tudják kiemelni másnap, hanem csak egy nagy báránybőr bundát terített magára, ahogy az ágyba feküdt, a verebek visszarepültek az ablakpárkányra, s figyelte, hogy változik arannyá annak a gyapja. Most azon gondolkoztam, hogy ha nekem jutott volna ez a szerencse, akkor azt mondtam volna a szép tündérnek, hogy csak az változzék arannyá, amit én is azzá akarok változtatni. De ez a király, úgy látszik, elég nagy számár lehetett. És hol voltak a szolgálai, hogy ő mászott föl dohányért a hiba?

...kérdzte tőle a csodaszép tündér, mire a király azt mondta, hogy ezután minden úgy legyen, mint régebb, mert látni sem akarja többé az ara-

nyat. A tündér teljesítette neki ezt a kívánságát is, és a király olyan boldog volt, hogy örömben szeretett volna valakit megölelni, és kiment az utcára. Az arra járókat sorra behívta, minden aranyát nekik ajándékozta azért, mert még a végén bételjesedik. Értötted-é? Én egy ühüm-öt tudtam csak felelni, mert a szám éppen tele volt tejfölös lapótyával. Most tulajdonképpen nem értettem, hogy mit kellett volna értenem, mert a galamb felrepült a lassú nyikordulással kinyíló csűrkapu egyik szárnyára, és turbékolni kezdett, mire még egy szürkésbarna galamb valahonnan odaszállt melléje.

Szép, csendes faluvégi délelőtt volt, mindenhol madárcsicsergés hallatszott be a konyhába a nyitott ajtón keresztül. Kint a kiszöldült fák már virágoztak. A fű még kissé nedves volt a hajnali záportól, de odakint mindent a zöld szín özöne borított el.

– Na, gyere nézzük meg a gyümölcsfákat meg a rigókat – mondta Géza papó, amikor befejeztem a lepényevést. – Hátha még szajkót is találunk valahol.

Így indultunk lefelé a kertbe, a gyümölcsfákat megnézni. A kertben a gyümölcsfák mintha be lettek volna havazva, a levelek alig látszottak a sok virágtól, legtöbbjük fehér volt. De voltak rózsaszínű és halványsárga virágok is. A fák között mindenhol virított a frissen hajtott, már-már kaszálható finom pázsit.

– Ezek itt almafák – mutatott végig egy fasonon Géza papó. – Jonatánalmák. Azok ott pedig batulalmák. Né, látod-e, ez pónyikalma, ez pedig vajasalma virágja. Azok mind szilvafák ott balra, ez például kecskecsicsú, a másik ringlőszilva. Ezek besztercei szilvák, a többi cseresznyeszilva – és végigmutatott a kert hosszában észak felé azon a soron, amelyiknél álltunk. Eszembe jutott nene Kosztikának a kertje, és hogy milyen szeretettel mutogatta ő is a gyümölcsfáit. Az ő kertjében a fák közötti terület fel volt ásva, zöldeges ágyások sorakoztak, ahol csak lehetett. És ott voltak birsalmafák is. Meg szőlő. Itt nem. De nene Kosztika fiatalabb volt Géza papónál legalább tizenöt-húsz évvel. Még nem volt öregember.

– Ez a három vackorfa. Ezt a két fát, amelyiken nincs semmi virág, ki fogjuk vágni. Már a tavaly sem virágoztak, és nagyon öregek. És itt van ez a hatalmas diófa, még nagyapám ültette, de látod-e, mennyi dió lesz rajta? – Mondtam, hogy látom, de akkor ott lennebb azt a csúf, vastag kergű fát is ki kell vágni, mert az is kilevelezett, de egy virág sincs rajta. – Ezt még nem vágjuk ki, ez a fa velem egyidős. Akkor ültette édesapám, amikor születtem. Hanem nézd meg jövőben, annyi lesz rajta a körte, hogy le fognak hajolni az ágai...

– Honnan tudja, papó?

– Hát onnan, hogy a fák nem múlnak ki csak úgy, hogy előbb ne üzenének. Öregkorukban egyszer csak annyi termésük lesz, mint azelőtt soha. Evvel üzennek nekünk, hogy nem akarnak nyomtalanul elmenni. Mint az ember – tette hozzá, s mintha egy mosoly futott volna végig a szája szögletén. Ezt nem nagyon értettem.

Mentünk lefelé az ösvényen, amelyik a fű hirtelen kisarjadzásától alig látszott, de azért látszott, és vigyáztam, hogy el ne csússzam, mert még nem volt teljesen felszáradva mindenhol. Az ösvény kanyargósan vezetett le a patakhoz, ahol Zsuzsika néném és nagymama szapulni szoktak nagymosáskor, de félúton hirtelen elágazott bal felé is, neki északnak, Likaskő felé. A kert végében strázsált az a nagy diófa, amit az elébb mutatott.

– Azért van ott, a kert felső végiben – mondta –, mert ha nem ott volna, az egész kertet beárnyékolná, semmi sem nőne az árnyéka alatt. Mivel északi oldalán van, árnyéka nem esik a kertbe – tette hozzá –, hanem kifelé, a legelőre.

Mert a kerten túl már nem volt semmi, csak legelő és ciheres, azután kaputók, itt-ott erdők, és fent a magasban a Likaskő emelkedett a környék fölé. De most nem arra gondoltam, mint máskor, hogy milyen jó lenne oda elmenni, hanem hogy milyen nagy szeretettel beszél Géza papó a fáiról. Mintha az övé lenne mindegyik, pedig most Viola apjái a ház is, a kert is. Igaz, hogy Géza papó apjától vette annak idején meg az ő apja. Géza papót a gyermekkorra fűzi ennyire a kerthez, gondolhattam volna, ha meg tudtam volna akkor ezt így fogalmazni. Nem kanyarodtunk el az ösvényen balra, hanem még ereszkedtünk egy kicsit, majd jobbra tértünk. Itt is volt egy alig kivehető ösvény a másik irányba, a falu felé. A kert végében meggyfák és mogyorófabokrok voltak. Talán néhány somfabokor is, ha jól emlékszem. Arrafelé mentünk. Leakasztotta az egyik meggyfáról a kaszát, és elkezdett kaszálni. Leültem egy földből kimeredő fatönkre, amit, ki tudja, milyen rég vághattak ki, mert már repedezett és szürkésfekete volt, és figyeltem, ahogy lassan, komótosan, de biztos karlendítésekkel kaszál.

– Vágok egy kis zöldet a tyúkoknak meg a csikának – mondta. Szavát alig hallottam most, mert hirtelen felerősödött a madarak csicsergése, szédítő éneklés és zengés támadt. Géza papó közben nyugodt tempóban húzta a kaszát, mintha sohasem akarna megállni, pedig nem kaszált le nagyobb területet, mint amekkora helyen két ökör kényelmesen megfordul a szekérel. Gondolkodtam, hogy miért is akarnak a fák üzenni. Vajon a jövő esztendőben tényleg olyan sok virág lesz ezen a körtefán, ahogy Géza papó

mondja? Jó lenne megjegyezni pontosan a helyét, és majd a jövő évben megnézni.

3. Gőz és tűz

Előbb a moldvai Bákóba, majd az Erdélyhez közelebb eső Onestre került. Itt nőttem fel én is, óvodába, majd iskolába is itt jártam tizenegyedik osztályig. Onest előtti emlékeim alig vannak.

A vízteleki *ősi* házban, a folyó felé eső belső szobában vagyok, a Papó melletti szobában, a fakorlátos kis ágyban, amelyik az ajtótól balra fél méterre lehet a fal mellett, és nevetek, mert a falon fényes folt ragyog, besüt oda a nap, akkora részt megvilágítva, amekkorát átölelhetek. Nézem és nevetek. A fény beesési szöge alapján, így, utólag, azt hiszem, délután három óra lehetett. Még nem tudok beszélni, fehér kezeslábasban vagyok, egy évesnél kisebb. Ha igaz, ez az első emlékem. Az Onestre költözés előtti korból.

Onesten kezdtem el óvodába járni. Addigra már folyékonyan beszéltem románul. Az óvoda fél kilométernyire lehetett tőlünk, ugyanolyan barakk-épületben, mint amilyenben mi is laktunk. Az egész TCR-telep¹ barakkokból állt, alaposan kövezett utak voltak közöttük, egyik sem volt aszfaltozva. A barakklakások a várost építő munkások számára készültek, talán két évtizedig is laktak bennük, amíg lebontották a terjeszkedő ipari létesítmények miatt. Nyolcbejáratos épületek, minden bejáratból egy kis közös előszoba, és abból két lakás nyílt, egy-egy szoba és konyha. A konyhában volt víz, de fával kellett fűteni, legalábbis amíg megjelentek a palackos gáztűzhelyek. Mosdótálban kellett mosakodni, fürödni. A vécé kint volt, két barakk között, hátul, a barakkok kertjei mögött. Azontúl már a mező kezdődött. Kétfelé volt osztva, egy férfi és egy női részre, előttük egy nád-fal akadályozta meg a rálátást a vécéajtókra. Fehérre meszelt, éppen csak durván összeácsolt ajtók voltak, már elég rozogák, mire megismertem. A férfirészen volt egy tágas, kétölnyi széles, fedett, beugró rész is az ajtóktól balra, betonlap volt az alja, amelynek a belső peremén egy vájat futott végig, és egy lyuk felé lejtett. Ez a vizelde volt. Az ajtók mögött törökvécék voltak, nem volt ülőkékük, mint nálunk falun a kertben levő favécéknek, hanem csak guggolva lehetett benne elvégeznie a dolgát annak, aki oda járt. A külső kerítés, a már említett falféle, nem is deszkából vagy téglából

¹ TCR (Trustul de Construcții al Rafinăriei)

volt, hanem csak stukatúrnádból, amit báladrótok tartottak össze. Idővel lyukak keletkeztek rajtuk, állandóan foltozgatni kellett. A vécék hátsó és oldalsó falai viszont téglából voltak, ezek tartották a palatetőt. Egy feltűnően magas és sovány, barna, borostás arcú, mindig nadrágjából kilógó inget viselő ember szokta takarítani a vécéket. A langaléta férfi állandóan feldőlt tekintettel járt-kelt a környéken, ő volt Dedu bácsi. Sohasem láttam tiszta ingben vagy rendes cipőben. Széttaposott, szürkére koszosodott cipőben vagy máskor szakadozott szandálfélében járt. Valami hosszú, kétméteresnél is hosszabb rúddal szokta végezni a karbantartási munkáját.

Valakinél, egy más barakkban viszont fürdőkádat is láttam külön fürdőszobában, úgy tűnik, itt-ott fürdőszobával ellátott lakások is voltak. Talán csak az első tisztviselőknek és fontosabb személyeknek készülhettek az ilyen barakklakások, mielőtt átadták nekik a komfortosabb tégláépületeket a tisztviselőtelepen². Mert a barakkok nem téglából épültek, hanem fagerendák közé erősített, kívül-belül bevakolt stukatúrnád falai voltak. Az alapjuk, persze, betonból volt. A barakkok fehérre voltak meszelve, az ajtók és az ablakkeretek sötétzöldre festve. Itt-ott némelyeket aztán szürkére vagy barnára festettek át a lakóik. A tetejüket szürke, hullámos palalemezek fedték vagy kátránypapír. Cseréptető sehol sem volt. A tetőből kémények emelkedtek ki minden konyha fölött, mert csak ott voltak kályhák.

Az 54-es barakkban laktunk, a 8-as számú lakásban. Tehát a negyedik bejárati ajtó volt a mi lakásunké, az állomás felől számozva, velünk egy folyosón, a 7-es lakásban lakott a szomszédunk. Az évek során több szomszédunk is volt, mivel elég gyakran cserélődtek a lakók. Egyesek a vasúton túl épülő városban kaptak tömbházlakást, mások átköltöztek a szomszédos tisztviselőtelepre, ha volt ott üresedés. Ahogy megtanultam beszélni, mivel szüleim féltek, hogy esetleg elveszek valahol, első dolguk volt megtanítani románul, hogy hol lakom: cartierul TCR, baraca cincizecișipatru, apartamentul opt. Ezt kívülről tudtam, ha álomból felköltöztek volna is, azonnal meg tudtam volna mondani.

A tisztviselőtelep a barakkövezet szomszédságában épült, azt már aszfaltutak hálózta be. Ha két négyzetként képzeljük el ezt a két telepet, ezek nem érintkeztek oldalaikkal, hanem átlósan helyezkedtek el, az egyik telep sarka állt legközelebb a másikéhoz. A két telep sarka közt, enyhén lecsúsztatva a barakkövezet egyik oldala felé volt az iskola, a város hármaskörű iskolája. Később ide jártam én is nyolc évig az első osztálytól kezdve.

² FB (Funcționari Birouri?)

Az úton túl, az iskola területével szemközt volt az óvoda, már a barakktelep részeként. Előtte nagy, kopár térség. Az üres terület közepén két vasállványon hinták voltak, a térséget az iskolával szemközti irányból egy hosszú, fehérre meszelt és palatetőtós véccéépület zárta. Nagyobb volt, mint a miénk, rendes téglapépület volt, egészében fedett. Odahaza édesanyámmal megtárgyaltuk, hogyan kell majd az óvó nénit románul megszólítani. Mivel alig tudott románul, ezért egy olyan szót talált ki, amely legjobb tudása szerint a tanító néninek felelt volna meg, nemben való egyeztetés nélkül. Talán egy vagy két napig használhattam ezt a szót, de miután a többiekől hallottam, hogy az óvó néninek nem így mondják, a megfelelő szóra tértem át. Az óvó néni idős, alacsony asszonyka volt, úgy emlékszem, hogy hozzáértő és segítőkész. A vasúton túl, az állomás közelében, kis falusi házban lakott férjével, egy hangulatos, kerttel, fákkal körülvett környezetben, ahogy egy alkalommal ezt megtapasztalhattam, mert valamiért később anyámmal meglátogattuk. Házuk a régi időkből maradt meg, amikor még nem létezett a város. Félreeső helyen lehetett, megúsza a bontásokat.

Óvodás korom előtt történt az egyik legelső önálló vállalkozásom. A barakk udvarán voltam, nyáron sok helyen a bejárati ajtó is nyitva volt. Említettem, hogy a miénk a negyedik volt. Valahogy a tőlünk balra eső szomszéd ajtóra lettem figyelmes, a harmadik bejára. Nyitva volt, így bementem a folyosóra. Még alig tudtam beszélni, kétéves sem lehettem, de arra emlékszem, hogy a jobb oldali konyha és szobaajtó közt volt egy szürke doboz a fal mellett, úgy 25-ször 35 centis nagyságú és körülbelül tíz centi magas. Mintha most is látnám a folyosót a dobozzal. Mivel a két lakásba nyíló szoba és konyhaajtók be voltak csukva, a folyosón pedig senki, elkezdtem nyugodtan, alaposan kotorászni a dobozban. Érdekes piros pléhdobozon akadhatott meg a szemem, mert kinyitottam, és abban valami nagyon szép, kívánatos sötétpiros vagy barnás anyagot találtam. Kissé kemény volt, de hívogatóan fényes és sima felületű. Gondolom, bele is kóstoltam, és valószínű, hogy az íze nem volt jó, de arra már jól összemaszatoltam az arcomat. Kis idő múlva valaki meglátott, az arcom a szám körül sötétvörös, mintha véres lennék. Kiabálni kezdtek, édesanyám pedig szaladt, ahogy meghallotta. Meg lehetek rémülve, ijesztően nézhettem ki. Hamar kiderült, hogy az arcom nem a véremtől olyan, csak cipőkrémes. Azt hittem, hogy csokoládé.

Első óvodai élményem az volt, hogy az édesanyám által felcsomagolt tízórait egyik óvodástársam megette előlem. Akkor ezt nem tudtam mire vélni. A gyerek aztán évekig osztálytársam lett, nyolcadikig. Fogadott gye-

rek volt, nevelőszülei rajongtak érte. Sokat játszottunk együtt, bár úgy éreztem, hogy nem egészen megbízható, mindig volt benne valami furcsa.

Egyik alkalommal színes golyókkal játszottunk az óvodában, gyönyörű szép piros, kék, zöld, fehér, kék, nem egészen mogorónyi nagyságú golyók voltak. Otthon meglepetéssel tapasztaltam, hogy tele van a zsebem velük. Máig sem értem, hogy kerültek oda. Másnap szorongva visszavitettem a színes golyókat.

A szomszéd barakkok egyikében lakott a takarító néni, több nagy fia volt. Gyakran jártam náluk, a fiúkkal, akik nálam nagyobbak voltak, jól el lehetett beszélgetni. Ott láttam először földrajzi atlaszt is, csodálkozva néztem az erőteljes barna, zöld, kék színekkel ábrázolt hegyeket, síkságokat, tengereket. És azt, hogy milyen nagy a világ ahhoz képest, hogy milyen kicsi az az ország, ahol vagyunk. Addig nem is gondolkoztam el azon, hogy mennyi ország van a világon. És ámulva néztem, milyen nagy Ázsia meg a két Amerika, de főleg a térkép alján levő nagy fehér Antarktisz. A világ a sarkoknál ijesztően kiszélesedett, annál nagyobb terület csak a dicső Szovjetunió volt, ahogy az óvó néni mondta. A dicső Szovjetunió mindig lilás-rózsaszínű országgént jelent meg a térképeken, s körülötte sorakozott a sok apró ország, némelyiknek még a neve sem fért bele országhatárai közé, itt rövidíteni kellett a teljes nevét. Csak Kína volt nagy területű szomszéd, de az is alig tette ki egyharmadát a dicső Szovjetuniónak. Kínát, úgy rémlik, valami sárgás színnel jelölték a térképen.

A fiúk tulajdonképpen nevelt fiai voltak, de nagyon szerette őket. Úgy bánt velük, mintha igazi édesanyjuk lett volna. Sokat betegeskedett. Egy napon, amint az óvodában valamivel foglalatostunk, berohant a férje, és elkezdte kegyetlenül ütni-verní. Mi megrémültünk, sírtunk, bömböltünk ijedtünkben. Ha jól emlékszem, kis gyerekszékkel vagy paddal is ütötte a szerencsétlen asszonyt. Nem élt sokáig, talán négy-öt év múlva meghalt.

A barakkok nem téglából épültek, falaik stukatúrnádból voltak faváz közé befogva és kívül-belül bevakolva. Mivel központi fűtés volt bennük, és télen egyáltalán nem spóroltak a fűtéssel, jó meleg volt mindig a lakásban. Ráadásul sem a vizet, sem a fűtést nem kellett a lakóknak fizetni, az építőtelep állta a költségeket a barakklakók helyett. A fűtőtest olyan forró volt, hogy a tízliteres fazék vizet fel lehetett rajta főzni. Onnan emlékszem erre, hogy egy alkalommal felborítottam, talán négyéves koromban, és két-ségbeesve újságoltam a hazatérő anyámnak, hogy mi történt. Nagy verésre számítottam, mert előfordult, hogy kikaptam, ha rászolgáltam, de nem vert meg. Azt hiszem, inkább vigasztalt, mert megijedhetett a riadalmamtól.

A barakkok könnyen meggyúltak. Több alkalommal történt ez meg. Ilyenkor leégett az egész épület, néha a lakók némelyike is bennégett. Az egyik tűzvésznek néhány évesen voltam szemtanúja. A tőlünk délre eső harmadik vagy negyedik barakksorból az egyik felgyúlt valaki figyelmetlensége miatt. A bal felőli végében lakott, és lakásának volt egy nem szokványos, a barakk végéből nyíló kijárata, amit egy fészkerrel toldott meg. Autója lehetett vagy gépkocsivezető volt, mindenesetre a fészkerben egy benzines hordót tartott. Amint beszéltek, egy égő benzinlámpával akart kilépni a lakásból, nem értem, miért gyújtotta meg már bent, és ahogy ki akart lépni, megbotlott a küszöbben, elesett és a lámpát kiejtette kezéből, az pedig a benzines hordó mellé gurult. A hordó felrobbant, a barakk meggyúlt, és fákljaként lángra lobbant másodpercek alatt. A fal gyúlékony, száraz stukatúr-nádjába mohón kaptak a lángok. Égett magas, égbenyúló lángokkal, minden recsegett-ropogott közben. A sárga és vörös lángnyelvek közé sötét füstoszlopok vegyültek, és körös-körül szállt fenyegetően a pernye. Az emberek kigyúltak a barakkokból, eszeveszett sírás, üvöltés, kétségbeesett jajgatások a távolból, összeszorult szívvel, riadtan vagy dermedten néztem, ahogy lángol a barakk, lángol az ég. A mindenhol áradó sírás szakadatlan hullámvázában én is zokogni kezdtem.